

Er Norge et kristent land?

Ved 80 års jubilæumsseminaret i NKKF, Norges katolske Kvindeforbund, talte blandt andre søster Anne Bente Hadland OP, som gav sin kommentar til dagens emne, "Norge som et kristent land" ¹

Af sr. Anne Bente Hadland OP ²

Er Norge et kristent land? Det er et spørgsmål, jeg har tænkt at lade stå ubesvaret og bare komme med enkelte betragtninger om sagen. Vi bor i hvert fald i et land, hvor "den evangelisk-lutherske religion" er grundlovsfæstet som statens egen – og hvor man derfor skulle formode, at kristne værdier, idealer for rigtigt og forkert, godt og ondt, ville være normgivende.

Norge er også et samfund, hvor alt, absolut alt, sættes under debat, og hvor selve idéen om, at noget er sandt og rigtigt, objektivt og uforanderligt og ikke kan ændres af et politisk flertal, er vældigt provokerende. Selve idéen om en autoritativ sandhed er blevet uacceptabel; det gælder også alt det, som kan udledes af denne idé.

Dette medfører nødvendigvis visse udfordringer for os, som bekender os til Ham, som er Sandheden, og som mener, at denne Sandhed har visse konsekvenser for vort liv.

Det at tro og mene noget har sin pris – og nogle erfarer dette stærkere end andre.

Et eksempel på dét er dagbladsdebatten i Norge om mørkemænd, hvor Janne Haaland Matlary³ blev udsat for kritik for at være "mørkekvinde". Et andet eksempel er sagen om Rocco Buttiglione i Europaparlamentet. Begge sager viser, hvor vanskeligt det kan være i et liberalt demokrati som vort at acceptere uafhængige teologiske afgørelser. De helsidesartikler, som medierne i Norge har været fyldt af i dette efterår, har rummet en debat, hvor fordomme og intolerance har udfoldet sig frit i tolerancens navn.

---

¹ Jubilæumsseminaret blev afholdt i Mariagården i Oslo den 23. oktober 2004

² Dominikanersøster Anne Bente Hadland er priorinde på Sta. Katarinahjemmet på Majorstuen i Oslo (<http://katarinahjemmet.katolsk.no/>)

³ Janne Haaland Matlary er professor i international politik på Institut for Statsvidenskab på Oslo Universitet. Hun er medlem af Det pavelige Råd for Retfærdighed og Fred og rådgiver for Det pavelige Råd om Familien. Hun var endvidere medlem af Vatikanets delegation til De forenede Nationers Verdenskongres om Kvinder i Beijing 1995. catholica.dk har tidligere bragt hendes artikel "Mænd og kvinder i familie, samfund og politik" (catholica.dk #1022).

Det at tro og mene noget har altså sin pris i vort liberale samfund, et samfund, hvor tolerance er den højeste dyd – for ikke at sige den eneste, og hvor man bekender sig til relativismen og en "neutral" livsanskuelse, en ny "statsreligion" i form af en "rettroenhed", som bliver totalitær i sin konsekvens – en sekulær fundamentalisme, hvor alt andet end den selv bliver politisk ukorrekt.

Som den italienske journalist og Vatikanekspert, Vittorio Messori, for nyligt bemærkede i et interview, har vi lært, at vi skal tolerere og ikke diskriminere minoriteter og dem, som er anderledes, og det er godt. Nu er der bare et par grupper tilbage, som ikke er beskyttet af det politisk korrekte, men som det står enhver frit for at ærekrænke, nemlig katolikker – og rygere ...!

Der er bare dét, at det er vanskeligt at definere, hvad der kan tolereres eller ikke, uden at man har en idé om noget, som er rigtigt, og noget, som er galt.

Det har været trist at følge denne debat – som på den ene side viser, hvor konform pressen er her til lands, på den anden side viser den manglende respekt for anderledes troende og tænkende mennesker. Men den har også været interessant som værdidebat betragtet, fordi den så direkte handler om det liberale dilemma – hvilken frihed, hvilke rettigheder skal veje tungest, og hvilke skal være de overordnede? Skal religionsfrihed overordnes samfundets krav om ligestilling? Og må det liberale samfund i frihedens og tolerancens navn godtage "intolerance"?

Vi lever nu engang i et samfund, hvor alting sættes under debat, og hvor troen på, at et demokratisk flertal ikke alene afgør sagen, men faktisk også har ret, er vældig udbredt. "Der er ikke noget forkert ved at få abort", som embedsmanden fra socialministeriet sagde engang, hvor dette emne stadig stod på dagsordenen, "hele processen har jo været demokratisk ..."

Men alt er ikke politik, alt kan ikke underlægges demokratiets logik og procedurer, selv om det synes at være en udbredt opfattelse. Noget står over politikken. Og det gælder faktisk ikke kun på religionens område. (Vi skal ikke "vedtage" trosbekendelsen hver 3. år, men slutte os til den og bære vidnesbyrd om den). Også demokratiet og retsstaten bygger på enkelte faste og uforanderlige principper. Det er for eksempel ikke sådan, at fundamentale menneskerettigheder kan udraderes af et simpelt flertal. Derfor giver verdenserklæringen om menneskerettighederne en *naturretlig* og ikke en *relativistisk* begrundelse: disse rettigheder er "medfødte og umistelige".⁴

Emnet for dagens seminar er "Norge som et kristent land". Hvilke værdier skulle i så fald være grundlæggende? Kan vi i det hele taget tale om specifikke kristne værdier? I encyklikaen *Evangelium Vitae* fra 1995 konstaterer pave Johannes Paul II, at der findes et universelt "bud" for alle samfund, som ønsker at overleve, – uanset livssyn, nemlig at "du må ikke slå ihjel". Fundamentet for vort kristne menneskesyn er idéen om mennesket som skabt i Guds billede for at virkeliggøre Guds plan i et fællesskab med andre mennesker. Det er jo sådan, at den frelse, vi forkynder, ikke bare drejer sig om sjælenes frelse, men faktisk om hele skaberværkets forløsning og genopretning. Og når vi tror, at kristendommen er i stand til at forandre menneskenes hjerter, får det nødvendigvis også følger for samfundet. Et samfund afspejler uundgåeligt indbyggernes godhed eller ondskab. Politik har med moral at gøre – god eller dårlig, og hvis politik drejer sig om at skabe et godt samfund, så drejer politik sig om værdier. Antropologi og samfund hænger sammen. Hvilke værdier der skal udledes af dette, og hvilke konsekvenser et sådant grundlæggende syn på mennesket får i praktisk politik, vil altid være genstand for refleksion og vurderinger, alt efter omstændighederne.

Hvad med værdier som demokrati og menneskerettigheder – de værdier, som vort samfund bygger på?

---

⁴ Jævnfør artikel herom af Håkon Bleken i Dagbladet, 12.oktober 2004

De idealer, der her tales om, er vokset frem i spændingsfeltet mellem religion og samfund, pave og kejser, kirke og stat i en frugtbar, men til dels smertefuld proces op gennem århundrederne og er Vestens specifikke bidrag til civilisationshistorien.

Det er fristende at dvæle ved to af dem – samvittigheds- og religionsfriheden. Både fordi vor kirke har kæmpet en kamp med sig selv for at komme til rette med dem, og fordi de er højst aktuelle i den debat, som foregår nu.

Havde man spurgt en fremtrædende repræsentant for kristenheden i det 19. århundrede, pave Pius IX, om samvittigheds- og religionsfrihed var en kristen værdi, så havde svaret været et bastant og afvisende *nej*. Spørger man en mindst lige så fremtrædende repræsentant for kristenheden i vor tid, pave Johannes Paul II, så vil vi få et lige så klart og utvetydig *ja* som svar.

Pius IX fordømte religionsfriheden, men gjorde samtidig krav på fuld religionsfrihed på Kirkens vegne. Et tydeligt eksempel er genetableringen af Den katolske Kirke i de nordiske lande, som netop havde den liberale frihed som forudsætning. Det virker paradoksalt, men det var helt logisk i forhold til Kirkens daværende selvforståelse: I samfundet er der to magter, som regerer, kirke og stat, men eftersom staten er inkompetent på det religiøse område, må den anerkende Kirken som overordnet. Kirken forvalter sandheden, og kun sandheden har rettigheder, var Kirkens svar. - Paverne i det 19. århundrede insisterer på, at staten står i sandhedens og dermed i Kirkens tjeneste. "Vildfarelser har ingen ret", siger de, det er frihedens pligt at forkynde sandheden. Sandheden har retten på sin side, og paven er den, som definerer den – Dette var Den katolske Kirkes bastante svar på den tids udfordringer. Det var for øvrigt under Pius IX, at Det første Vatikankoncil blev åbnet, hvor man definerede pavens ufejlbarhed i lærespørgsmål.

Et vanskeligt århundrede. Det, som først og fremmest var Pius IX's udfordring, var at sikre Kirkens egen frihed over for indblanding fra verdslige myndigheders side. En af de idéer, som denne paven kæmpede imod, var idéen om at det er op til de verdslige myndigheder at sætte grænserne for Kirkens virksomhed, det vil sige at definere Kirkens plads i verden. Denne tankegang var en arv fra fredsslutningen i Westfalen i 1648, som fastslår de nationale fyrsters ret at bestemme, hvad der skulle være undersåtternes religion. Fra nu af er det staten, det vil sige den enevældige fyrste, som definerer Kirkens funktion og virkeområde. Ingenting skulle unddrage sig statslig kontrol. Alt skulle stå i statens tjeneste. Dette er selve kendetegnet på den moderne tids opfattelse af forholdet mellem stat og kirke. Den westfalske fred gjaldt også i katolske lande; heller ikke katolske monarker respekterede dét, vi ville kalde Kirkens frihed, men under dem blev Kirken alligevel aldrig så absorberet af staten, at den ophørte med at eksistere som egen institution, sådan som tilfældet blev her i Norden og i særlig grad i Danmark-Norge, som har haft det mest strømlijede statskirkesystem i hele Europa.

Når nogle af vore politikere og meningsdannere i dag viser en utilbørlig trang til at have det sidste ord og den endelige afgørelse med hensyn til trossamfund og troende menneskers ret til at have en overbevisning, så handler de for så vidt bare i pagt med denne enevældige forståelse af statslige magters og myndigheders nærmest uindskrænkede magt. Og det er ikke så rart, når vi tænker os om, for den sidste reminiscens af enevælden her i Norge er jo faktisk Statskirken.

Johannes Paul II på sin side er i fuld overensstemmelse med Det andet Vatikankoncils erklæring om religionsfriheden (*Dignitatis Humanae*), et dokument han for øvrigt var en af de stærkeste talsmænd for.

Her hedder det blandt andet:⁵ *"Dette Vatikankoncil erklærer, at den menneskelige person har ret til religionsfrihed. Denne frihed består deri, at alle mennesker bør være fri for tvang såvel fra enkelte menneskers som fra sociale grupper og en hvilken som helst menneskelig magts side; fri, således*

⁵ *Dignitatis Humanae*, 2. [Klik her](#) for at åbne hele koncilsdokumentet.

at ingen, når det gælder religionen, tvinges til at handle mod sin samvittighed og heller ikke hindres i at handle i overensstemmelse med sin samvittighed, privat eller offentligt, alene eller sammen med andre, inden for tilbørlige grænser. Desuden erklærer Konkilet, at retten til religionsfrihed dybest set har sit grundlag i selve den menneskelige persons værdighed, således som det kan erkendes både af Guds åbenbarede ord og af fornuften selv. Denne menneskelige persons ret til religionsfrihed bør anerkendes i samfundets retsorden, således at den bliver borgerlig ret. "

Det andet Vatikanconcil fremhæver religionsfriheden som den ypperste af alle friheder, fordi "*den højeste norm for det menneskelige liv er selve den guddommelige lov, som er evig, objektiv og universel [...]*" – og koncilet knytter den videre til samvittigheden, eftersom "*det er i sin samvittighed, at mennesket erkender og anerkender den guddommelige lovs bud; dén har mennesket pligt til at følge trofast i alt, hvad det foretager sig, for at det kan nå frem til Gud, til sit mål. Derfor må det ikke tvinges til at handle mod sin samvittighed. Men det må heller ikke hindres i at handle i overensstemmelse med sin samvittighed, især når det gælder religiøse anliggender*".⁶

Det, vi også skal lægge mærke til, er, at religionsfriheden er baseret på selve menneskeværdet, som igen har menneskets frihed som grundlag. – Det går således i retning af et menneskesyn.

I *Dignitatis Humanae* stadfæstes menneskets individuelle og kollektive ret til religionsfrihed. Den indebærer samvittighedsfrihed, frihed til at slutte sig til eller melde sig ud af et religiøst samfund, frihed til alene eller sammen med andre at dyrke Gud i overensstemmelse med sin samvittighed, frihed til at vidne om sin tro og frihed for det enkelte religiøse samfund til at styre sig selv efter sine egne love. Det var ikke tale om nogen *ny* religionsfrihed, men koncilmødrene så det som deres opgave at begrunde den.

Fra katolsk side var dette en erkendelse af, at Kirkens røst kun er én af flere i et pluralistisk samfund – et samfund som altså ikke har et enerådende livssyn, men som rummer en kulturel og livssynsmæssig mangfoldighed, hvor *friheden, ikke sandheden er det forenende princip*. I tidligere tider stod sandheden, det vil sige religionen som den forenende faktor i samfundet. Det var eksempelvis religionen, som samlede Vesten før reformationen, og som splittede Vesten efter den. Men religionen var en lige så vigtig enhedsskabende faktor i de nationalstater, som voksede frem. Derfor var der forbud mod anderledes troende – medmindre man havde brug for dem såsom katolske lejesoldater i Norge, håndværkere, handelsfolk – de blev "tolereret".

Denne erkendelse rokker vel at mærke *ikke* ved Kirkens overbevisning om, at den forvalter den fulde og objektive sandhed om menneskelivets yderste mål og mening, men Kirken erkender, at kristendommen ikke længere har monopol på at fortolke virkeligheden eller at fastsætte præmisserne i debatten. Den katolske stat gik mere eller mindre over i historien.

Det andet Vatikanconcil (1962-65) fandt sted knap hundrede år efter Pius IX's fordømmelser. Der er ikke tale om, at koncilmødrene er blevet så meget mere liberale, men snarere om, at det i løbet af den tid, som var gået, var sket en grundlæggende ændring i Kirkens forståelse af sig selv i forhold til det omgivende samfund. Konkilet fastslår, at Kirken ikke *lader sig forveksle med det politiske samfund*.⁷

I Norge lever vi i en konfessionsbundet stat – én af de allersidste i den vestlige verden. Det forkludrer på mange måder den offentlige debat, fordi begrebet "Kirken" ofte bliver forstået som et statsligt anliggende, vel så meget som et trossamfund. Som dagbladet Aftenpostens kommentator, Ingunn Økland, skrev sidste lørdag:⁸ "*I katolske lande som Frankrig og Spanien foregår der fremdeles en religionskritisk, principiel debat om den mægtige kirkeinstitution. Pressen ser det som sin primære*

⁶ Dignitatis Humanae, 3

⁷ Koncilsdokumentet Gaudium et Spes, 76

⁸ Aftenposten 16. oktober 2004

opgave at overvåge kirkens jus, økonomi og magtudøvelse", så er man i Norge optaget af at reformere og modernisere teologien. Det giver os en nok så "særegen kirke debat", skriver hun videre, idet "til og med folk, som ikke går til gudstjeneste, kan se det som deres opgave at modernisere teologien. I offentligheden vurderes kristne læresætninger og standpunkter i forhold – ikke til religionen selv, men til den almene standard for kvindesyn, seksualetik og menneskerettigheder."

Det er nu den ene side af sagen. I det "katolske" – eller rettere: det sekulære – Frankrig har man altså en principiel debat om religionen og dens væsen, mens man har forbud mod hijab og kors i offentlige skoler. I det konfessionelle Norge kan man bære sit slør, som man vil.

Og dét er et point, vi godt kan mærke os, især de af os, som er tilhængere af statskirkeordningens afvikling – nemlig, at hvis statsreligionen i tidligere tider satte store begrænsninger for anderledes troende, - de kunne *tolereres*, hvis de var udlændinge og var til nytte for sig - så mener jeg, vi må kunne sige, at statsreligionen i dag bidrager til, at andre trosretninger har fundamentale rettigheder i det norske samfund. Det er derfor muslimske piger – og andre – kan bære deres slør, som de vil, og at en lærer har lov til at bære Davidsstjernen og ikke er nødt til, som lille Louis i Frankrig, at tage det lille kors af, som han fik i dåbsgave, når han skal i børnehaven. Dette var næppe den nye franske lovs intention, men sådan kan den altså anvendes.

I den aktuelle situation ser vi således, at mens den konfessionelle stat garanterer for religionsfriheden, så udfordres den i en ikke-konfessionel stat som Frankrig. Er det sådan vi vil have det, vi, som mener, at statskirkeordningen for længst er moden til afvikling?

Det som sker, når Kirken kræver frihed fra staten, er jo, at da frigøres også staten fra Kirken, og hvad da med Kirkens indflydelse? Og hvad med statens værdigrundlag?

Frankrig er et særtilfælde. Det hører med til den ikke-konfessionelle stats livssynsneutralitet, at den beskytter alles religionsfrihed. Tysklands forbundspræsident, Johannes Rau, udtrykte det således i et interview sidste vinter, da tørklædestriden også rasede dér: I retsstaten er der ret til forskellighed, men der findes ingen forskellig ret. Og han understregede videre, at Tyskland hverken skulle være religionsfjendtligt eller religionsfrit.

Et ikke-konfessionelt samfund er altså ikke et samfund, der er fri for religion, men et samfund, hvor der er en bevidst adskillelse mellem religion og politik. Men at adskille religion og politik betyder ikke, at politikken er religionen uvedkommende. Den "nye" stat er visse juridisk, men ikke etisk neutral. Religion har sin egen sfære i samfundet, som unddrager sig politisk kontrol og langfingrede politikere, men religion kan aldrig reduceres til at være et rent privat, et indre anliggende. Religion er et offentlig anliggende – den angår ikke kun sjælefreden. Vi har i kraft af vor tro et syn på mennesket, dets iboende værdighed og ukrænkelighed, som vi er forpligtede til at fremme i det offentlige rum.

Den sandhed, vi forkynder er stærk og vil med nødvendighed give anledning til forargelse – korset er en forargelse. – Og måske er det sådan, som Messori siger det i det nævnte interview, nemlig at vi – de troende i Vesten – har behov for en sådan modstand, der kan hjælpe os til at genopdage vor identitet og vor styrke.

[Klik her for at komme tilbage til forsiden](#)